

LARS BROWNORTH

NORMANZII

De la pirai necruțatori
la regi erudiți

Traducere din limba engleză de
Constantin Furtună

Cuprins

<i>Index biografic al lumii normande</i>	9
<i>Statele Papale</i>	15
<i>Despre Imperiul Roman, Sfântul Imperiu Roman și Imperiul Bizantin</i>	17
<i>Listă de împărați</i>	21
<i>Hărți</i>	26
Introducere.....	29
Prolog: Epoca vikingă.....	35
1. Ducatul omului din Nord.....	41
2. Făurirea unui ducat	50
3. Inventarea normanzilor.....	55
4. Diavolul magnific.....	63
5. Ducele Guillaume	73
6. Regatul anglo-saxon	88
7. Cucerirea Angliei	100
8. Braț-de-Fier	113
9. Guiscard.....	126
10. Coroana imperială	138

11. Bohémond I.....	150
12. Dexteră Domini	170
13. Rogerios Rex.....	188
14. Guillaume cel Rău.....	216
15. Guillaume cel și mai Rău.....	230
16. Regele Maimuță	248
17. Stupor Mundi și apusul normand.....	261
Epilog: Moștenirea normandă.....	277
<i>Bibliografie</i>	281
<i>Despre autor</i>	285
<i>Despre această carte</i>	287

Index biografic al lumii normande

- Adelaide** (c. 1075–1118) *A treia soție a lui Roger I și mama lui Roger al II-lea. Regentă pentru fiul ei între 1101 și 1112*
- Alexie Comnenul** (c. 1056–1118) *Împărat bizantin în timpul Primei Cruciade. A dejucat încercările lui Robert Guiscard și Bohémond I de a invada imperiul*
- Æthelred cel Șovăielnic** (c. 968–1016) *Rege anglo-saxon care a încercat să oprească raidurile vikingilor mituindu-i. Tatăl lui Eduard Confesorul*
- Bernard de Clairvaux** (1090–1153) *Stareț cistercian și figură proeminentă a începutului de secol XII*
- Bohémond I** (c. 1058–1111) *Fiul cel mare al lui Robert Guiscard; a fondat Principatul Antiobiei*
- Carol cel Gras** (839–888) *Rege franc care a încercat să oprească raidurile vikingilor, permițându-le să se stabilească în Normandia*
- Christodoulos** (d. 1131) *Primul amiral al Siciliei normande în timpul lui Roger al II-lea*
- Constance** (1154–1198) *Fiica lui Roger al II-lea; a moștenit Sicilia la moartea lui Guillaume cel Bun*
- Contele Roger** (c. 1031–1101) *Cel mai mic dintre frații Hauteville; a cucerit Sicilia și a consolidat dominația normandă asupra insulei. Cunoscut și sub numele de „Marele Conte“*

Drogo de Hauteville (c. 1010–1051) *Fratele mai mic al lui Guillaume Braț-de-Fier, care i-a succedat acestuia ca duce de Apulia și Calabria*

Eduard Confesorul (c. 1003–1066) *Rege anglo-saxon al Angliei care a murit fără să desemneze un succesori clar*

Emma (c. 985–1012) *Sora ducelui Richard al II-lea; soția lui Æthelred cel Șovăielnic și mama lui Eduard Confesorul*

Frederic I Barbarossa (1122–1190) *Împărat al Sfântului Imperiu Roman; a invadat Italia în încercarea de a cuceri Sicilia*

Frederic al II-lea (1194–1250) *Împărat al Sfântului Imperiu Roman și rege al Siciliei și al Ierusalimului; fiul lui Henric al VI-lea și nepotul lui Roger al II-lea. Supranumit „Minunea Lumii“*

George de Antiohia (d. 1151/2) *I-a succedat lui Christodoulos ca amiral; a contribuit la stabilirea unei prezențe normande în Africa de Nord*

Georgios Maniakes (d. 1043) *General bizantin care a angajat mercenari normanzi în încercarea de a cuceri Sicilia*

Godwin (conte de Wessex, c. 1001–1053) *Influent consilier al lui Eduard Confesorul și tatăl lui Tostig și Harold*

Grigore al VII-lea (c. 1015–1085) *Papă reformator care i-a oferit legitimitate lui Robert Guiscard în schimbul protecției împotriva lui Henric al IV-lea*

Guillaume Braț-de-Fier (c. 1005–1046) *Cel mai mare dintre frații Hauteville; ales duce de Apulia și Calabria*

Guillaume cel Rău (1131–1166) *Fiul lui Roger al II-lea și al doilea rege al Siciliei*

- Guillaume Spadă Lungă** (c. 900–942) *Fiul lui Rollo; al doilea cărmuitor al Normandiei*
- Guillaume cel Bun** (1155–1189) *Al treilea rege și ultimul conducător legitim al Siciliei din familia Hauteville*
- Harald Hardrâda** (c. 1015–1066) *Rege viking al Norvegiei; a invadat Anglia în 1066 și a murit în bătălia de la Stamford Bridge*
- Harold Godwinson** (c. 1022–1066) *Ultimul rege anglo-saxon al Angliei. Ucis de William Cuceritorul în bătălia de la Hastings*
- Henric al IV-lea** (1050–1106) *Împărat al Sfântului Imperiu Roman; a încercat să invadeze Roma în timp ce Robert Guiscard era prins în luptele împotriva Bizanțului*
- Henric al VI-lea** (1165–1197) *Împărat al Sfântului Imperiu Roman și soțul lui Constance; a cucerit regatul normand al Siciliei*
- Maio de Bari** (d. 1160) *Favoritul lui Guillaume cel Rău; cea mai proeminentă figură din Sicilia până la asasinarea sa*
- Manuel Comnen** (1118–1180) *Ultimul mare împărat bizantin al secolului al XII-lea; a luptat împotriva lui Roger al II-lea*
- Margarito** (1149–1197) *Amiralul Siciliei sub domnia lui Guillaume cel Bun; supranumit „Noul Neptun“*
- Papa Leon al IX-lea** (1002–1054) *A condus o mare coalțiție anti-normandă pentru a-i expulza pe normanzi din sudul Italiei; capturat de Robert Guiscard în bătălia de la Civitate*
- Papa Urban al II-lea** (c. 1042–1099) *A lansat Prima Cruciadă pentru a recuceri Ierusalimul de la musulmani și a-l reda lumii creștine*
- Raymond de Toulouse** (c. 1041–1105) *Principalul rival al lui Bohémond I la conducerea Primei Cruciade*

Richard al II-lea (c. 962–1026) *Al doilea duce de Normandia; cunoscut și sub numele de „Richard cel Bun“*

Richard Inimă de Leu (1157–1199) *Regele normand al Angliei care a vizitat Sicilia în drumul său spre Cruciada a Treia*

Richard Neînfricatul (933–996) *Fiul lui Guillaume Spadă Lungă; primul duce de Normandia*

Robert Guiscard (c. 1015–1085) *Fratele vitreg al lui Drogo; a cucerit o mare parte din sudul Italiei și a fost ales duce de Apulia și Calabria. Cunoscut sub numele de „cel Viclean“*

Robert Diavolul (c. 1009–1035) *Al treilea duce de Normandia, tatăl lui William Cuceritorul*

Roger al II-lea (1095–1154) *Primul rege normand al Siciliei; considerat cel mai mare conducător al acestei insule*

Roger Borsa (c. 1060–1111) *Fiul legitim, dar ineficient al lui Robert Guiscard; i-a succedat tatălui său ca duce de Apulia și Calabria*

Rollo (c. 860–931) *Prădător viking care a fondat Normandia*

Tancred de Galileea (1075–1112) *Nepotul lui Bohémond I; regent al Antiohiei în absența lui Bohémond*

Tancred de Hauteville (c. 980–1041) *Cavaler normand sărac, fondator al familiei Hauteville; tatăl a cel puțin doisprezece fii, printre care Guillaume Braț-de-Fier, Drogo, Robert Guiscard și contele Roger*

Tancred de Lecce (d. 1194) *Ultimul conducător normand al Siciliei; a preluat regatul la moartea lui Guillaume cel Bun. Poreclit „Regele Maimuță“*

Tostig (c. 1026–1066) *Fratele mai mic al lui Harold; ucis în bătălia de la Stamford Bridge, în timp ce încerca să se întoarcă din exil*

William Cuceritorul (c. 1026–1087) *Fiul nelegitim al lui Robert Diabolul; a cucerit Anglia în 1066*

LOCURI

Aachen: *Capitala Sfântului Imperiu Roman*

Apulia: *Regiune din sudul Italiei care ocupă „călcâiul“ peninsulei. A devenit centrul puterii normande sub Robert Guiscard*

Calabria: *Regiunea din sudul Italiei care formează vârful „cizmei“ întruchipate de peninsulă*

Constantinopol: *Capitala Imperiului Bizantin*

Imperiul Bizantin: (330–1453) *Jumătatea estică a vechiului Imperiu Roman*

Palermo: *Capitala Regatului Normand al Siciliei*

Principatul Antiohiei: (1098–1268) *Stat cruciat al cărui teritoriu se întindea în jurul importantului oraș Antiohia; fondat de Bohémond I în timpul Primei Cruciade*

Regatul Normand al Siciliei: (1130–1194) *Fondat de Roger al II-lea; a inclus Sicilia, sudul Italiei și părți din Africa de Nord*

Sfântul Imperiu Roman: (962–1806) *Stat central-european care se pretindea a fi reîntruparea vechiului Imperiu Roman de Apus. În ciuda denumirii sale, se întindea în mare parte pe teritoriul Germaniei zilelor noastre*

Statele Papale: *Ansamblu de teritorii din jurul Romei aflate sub autoritatea administrativă directă a papei. Adesea în conflict cu vecinii săi apropiați, Regatul Normand al Siciliei și Sfântul Imperiu Roman*

DIVERSE

Bătălia de la Civitate: (1053) *Soldată cu înfrângerea armatelor papei Leon al IX-lea de către normanzi; a dus la recunoașterea de către papă a dominației familiei Hauteville în sudul Italiei*

Cruciada a Patra: (1204) *Cruciadă condusă de venețieni, în timpul căreia a fost prădat Constantinopolul*

Garda Varegă: *Forță de elită a armatei bizantine, compusă îndeosebi din războinici nordici sau anglo-saxoni*

Prima Cruciadă: (1098) *Lansată de papa Urban al II-lea pentru a recuceri Țările Sfinte, căzute sub dominația Islamului*

Tratatul de la Saint-Clair-sur-Epte: *Acordul dintre Rollo și Carol cel Simplu, care a dus la crearea Normandiei*

Statele Papale

Când Imperiul Roman de Apus s-a prăbușit, în secolul al V-lea, el a lăsat în Peninsula Italică un vid politic. Papa, practic singura figură care mai avea o poziție semnificativă, a umplut treptat acest vid, asumându-și controlul politic asupra Romei. În anul 756, acest control de facto a fost oficializat de conducătorul francilor, Pépin, care tocmai învinsese o puternică armată lombardă care amenința Roma. În schimbul titlului de rege, Pépin i-a „donat“ papei pământurile abia cucerite de el din jurul orașelor Roma și Ravenna. Statele Papale astfel rezultate (numite și Republica Sfântului Petru) au fost conduse direct de papi până în secolul al XIX-lea, când această formațiune politică a fost dizolvată în timpul mișcării de unificare a Italiei, Risorgimento.

Granițele și puterea Statelor Papale au fluctuat considerabil pe parcursul Evului Mediu. La apogeul lor, acestea ocupau regiunile Lazio, Umbria și Marche de astăzi, aflate în centrul Italiei, ca și o parte din Emilia-Romagna actuală. Acest teritoriu era apărat de armatele papale, în fruntea cărora se aflau comandanți mercenari sau, ocazional, însuși papa. Această perioadă a istoriei papale este cel mai bine reprezentată de pontiful renesanțist Iulius al II-lea, care a construit o armată în jurul unui nucleu de mercenari elvețieni și și-a câștigat supranumele de „papă războinic“, ca urmare a frecventelor sale expediții militare.

După unificarea Italiei, în 1871, puterea temporală a papei a fost limitată la zidurile Vaticanului, dar până și acest lucru a fost pus la îndoială. În 1929 s-a ajuns la un acord cu guvernul italian, care a recunoscut „Cetatea Vaticanului“ ca stat independent. Vaticanul încă este apărat de Garda Elvețiană înființată de Iulius al II-lea, o reminiscență a epocii în care papii duceau războaie profane – și spirituale, desigur.

Despre Imperiul Roman, Sfântul Imperiu Roman și Imperiul Bizantin

O privire clară asupra trecutului este adesea obținută prin simplificarea excesivă a acestuia. Istoria este împărțită în bucăți digerabile, cu limite clare și etichete elegante care, oricât ar fi de utile, pot fi uneori înșelătoare. Date care au fost greu de pus în evidență la vremea respectivă devin momente de cumpănă, adesea decisive, iar epocile și perioadele primesc denumiri care ar fi fost de nerecunoscut pentru cei care trăiau în timpul derulării lor.

Când este implicată mândria națională sau imperială, propaganda aferentă tulbură de obicei și mai mult apele. În Evul Mediu au existat două imperii rivale, ambele pretinzând că sunt adevăratul Imperiu Roman. Pentru cea mai mare parte a istoriei lor, niciunul dintre acestea nu a stăpânit de fapt Roma, însă amândouă au avut pretenții asupra moștenirii sale.

Confuzia își are rădăcinile în secolul al III-lea, când împăratul roman Dioclețian a decis să scindeze vechiul Imperiu Roman în două jumătăți. Jumătatea vestică, cu capitala în Italia, s-a prăbușit în secolul al V-lea (data tradițională este 476), dar partea estică a supraviețuit până în 1453, când o invazie turcească și tunurile lumii moderne au doborât-o, în cele din urmă.

Deoarece jumătatea estică a fost centrată pe Constantinopol, vechiul oraș grecesc Byzantion (Istanbulul de astăzi), ea a fost denumită de istoricii moderni „Imperiul Bizantin“ sau pur și simplu „Bizanț“. Amplasarea sa în estul complet elenizat a făcut ca greaca să devină limba uzuală, așa că uneori se face referire la Bizanț ca la imperiul grecesc. Cu toate acestea, este important să observăm că, pe toată perioada existenței sale, atât prietenii, cât și dușmanii l-au privit ca pe un imperiu roman și nu au făcut distincție între imperiul Romei și cel al Bizanțului.

Concurentul medieval al Imperiului „Bizantin“ a apărut în ziua de Crăciun a anului 800. În timpul unei liturghii celebrate la Roma, papa Leon al III-lea a pus (din motive politice proprii) coroana pe capul regelui franc Carol cel Mare și l-a numit Imperator Romanorum, anunțând că defunctul Imperiu de Apus renăscuse. Dar această versiune a imperiului, care se întindea atât pe pământurile france, cât și pe cele germanice, își avea nucleul de putere în Germania de astăzi și nu a controlat niciodată complet Italia. Din acest motiv și în încercarea de a simplifica o serie complexă de evenimente, majoritatea istoricilor se referă anacronic la încoronarea lui Carol cel Mare ca fiind începutul existenței Sfântului Imperiu Roman sau al Imperiului German. Din punct de vedere politic, statul lui Carol cel Mare s-a destrămat aproape imediat, iar când linia sa descendentă directă a dispărut, în mai puțin de un secol, titlul de împărat roman a urmat-o curând. În 962, germanul Otto I (o rudă îndepărtată a lui Carol cel Mare) a reînviat titlul, iar în 1157, succesorul său, Frederic Barbarossa, a adăugat oficial termenul *sacrum* (sfânt) la titulatura sa.

Este posibil ca acest Imperiu Roman, vorbitor de limbă germană, să nu fi fost – cum spunea Voltaire – nici „sfânt“, nici „roman“, nici (din moment ce împăratul era ales) un „imperiu“ –, dar a dovedit rezistență în timp. A supraviețuit până în secolul al XIX-lea, când, într-un moment de furie iluministă, Napoleon l-a măturat din istorie.

De dragul clarității, pe tot parcursul acestei cărți mă voi referi la imperiul răsăritean vorbitor de limbă greacă ca fiind „bizantin“, iar la cel occidental vorbitor de limbă germană ca fiind „german“.

Listă de împărați

SFÂNTUL IMPERIU ROMAN

Dinastia carolingiană

800–814 Carol cel Mare (Charlemagne)

814–840 Ludovic I cel Pios

840–855 Lothar I

855–875 Ludovic al II-lea

875–877 Carol al II-lea (cel Pleșuv)

881–887 Carol al III-lea (cel Gras)

Dinastia Guideschi

891–894 Guido al III-lea

894–898 Lamberto al II-lea

Împărați non-dinastici

896–899 Arnulf

901–905 Ludovic al III-lea

915–924 Berengario

Dinastia saxonă

962–973 Otto I cel Mare

973–983 Otto al II-lea